

KALEVALA

Szente Imre fordítása

HUSZONHARMADIK ÉNĚK

Lakodalom Pohjolában (3. rész) Intelmek az új menyecske számára.
ElrĚttenő pĚlda: a mĚny sorsa idegĚnben

Jótanácsot most a lyánynak, menyasszonynak adni kéne. Akad-é tanács adója, kisasszony kioktatója? (4)

Osmotar, okos nagyasszony, Kalevatar, szép kisasszony ad a lyánynak jótanácsot, gyámolatlant gyámolítva, mint lĚgyĚn, mikĚnt mozogjon, kedves-sĚgbe hogy kerüljĚn, férje házában hogy éljĚn, járva kedviben napának. (12)

Száját ily szavakra nyitva, maga mondja-mondogatja: „Kedves kishugám, menyasszony, gyĚnge gyĚngylevĚl, aranyom! Fordítsad füled szavamra, jól jegyĚzd mĚg, mit beszélĚk! (18)

„Virág, indulsz vándorútre, tovakúszol, szép szamóca, ellibĚgsz, puha pi-hĚcske, tovaballagsz, bársony bolyha, ebből a híres honodbul, úriháznak udvarábul; másik házba mĚnve tĚlünk, idegĚn családi körbe. Más a másik ház szokása, magad másképp kell viselnĚd, mĚgfontoltan kell mozognod, tĚtovázva tĚnnĚd-vĚnnĚd, nĚm úgy, mint apád lakában, anyádasszony pitvarában, domboldalakon dalolva, kisutcahosszat kacagva.” (34)

„Eme házbul el-kimĚnve mindĚn holmid vidd magaddal, hanĚm három honn maradjon: szokott déli szunnyadásod, anyácskád ajázgatása, téjfölös fa-zék nyalása!” (40)

„Gondolj mindĚn gĚnceidre, álmzsákodat azonban hagyd itthon a hűgaidnak, konyhai kemĚncezugban! Dobd a dalt is padkavĚgre, nótát ablakon kivetve, lányságod lapátra téve, dĚresĚgĚket dikóra, rossz szokásaid szuszékba, lustaságod lócavĚgre! Avagy adjad ángyikádnak, nyoszolyód kezébe nyomjad: szórja szĚt a szĚrűskertben, hordja ki a hangasíkra!” (54)

„Rá kell szoknod új szokásra, régi rĚndĚt elfelednĚd, kiesnĚd apád kĚgyĚbül, ipadnak kĚgyĚt keresnĚd, kétrĚt görbedő dĚrékkal, mĚgvesztĚgető beszĚddel.” (60)

„Rá kell szoknod új szokásra, régi rĚndĚt elfelednĚd, kiesnĚd anyád kĚgyĚbül, napadnak kĚgyĚt keresnĚd, kétrĚt görbedő dĚrékkal, mĚgvesztĚgető beszĚddel.” (66)

„Rá kell szoknod új szokásra, régi rĚndĚt elfelednĚd, bátyádnak kĚgyĚt kivetnĚd, kapnod sógorod kĚgyĚre, kétrĚt görbedő dĚrékkal, mĚgvesztĚgető

beszéddel. (72)

„Rá kell szoknod új szokásra, régi rendet elfelednöd, hűgödnök kegyét kivetnöd, kapnod sógornöd kegyére, kétrét görbedő derékkal, megvesztégető beszéddel.” (78)

„El nő mēnjēn sēnki lánya, míg a holdvilág világol, otthonából oktatatlan, férjhez félig készületlen! Szokásait számonkéri környezetöd, bármi kedves, próbára teszi türelmed minden férfi, bár figyelmes: annál inkább kell ügyelnöd, ha a háznak rossz a rendje; magadnak erőt mutatnod, ha az emberöd erőtlen.” (90)

„Vén ipad vicsorgó farkas, medveként morog anyósod, kígyóként kísér a sógor, ángyod szégnél is szúrósabb: tē csak tiszteljöd még őket, még mélyebben meghajolva, mint anyád előtt előbbed, éd' sapádnak hajlokában tiszteltöd apádanyádat, szótfogadtál jó szülédnek.” (100)

„Tisztán tartani tanácsos fejedet-eszéd erősen, mindig ébēren figyelned, nēm vesztīve el nyugalmod. Szēmöd frissen járjon este, mikor kell a tűzre tēnni, füled hajnalban figyeljēn kakaskukorékolásra. Kakas égyetlen szavára, másodikat még sē várva, félkeljēn, aki fiatal, véneket heverni hagyva.” (112)

„Ha még hallgat a kakaska, gazda gajdolója néma, holdvilágot védöd kakasnak, ég szekerét ébresztőnek! Nézőgess ki néha-néha, hold világát vizsgálgatva, Göncöl forgását figyelve, csillagokbul olvasgatva.” (120)

„Ha a Göncöl körbe gördül, farral délirányba fordul, rúdját északnak feszítve, kelnöd akkor kell az ágybul, ifjú férjed fekhelyerül, erős embēr oldalárul: hamuban tüzet találni, lobbantani lēnge lángot, forgácsfára fűjdogálni, vigyázva, hogy szēt nő szórjad.” (130)

„Hogyha tűzre nēm találhatsz, hűlt hamu között parázsra, kunyērálj a kedvesedtül, aranyosodat abajgasd: 'Adj tüzet, aranyvirágom, tűzszērszámokat, szerelmem!'” (136)

„Kapsz ēgy kis kovát kezödbe, taplószélet is, tenyérnyit, avval üss tüzet ügyesen, tēdd a fáklýát a fogóba; indulj istálló-söpörni, állat-ellátni, ētetni. Bóg anyósod barma-borja, nyihog már lova ipadnak, sógorod tehene táncol, sír a sógornöd üszője, szénaszóróját kívánja, ētetőjét hívogatja.” (148)

„Istállósoron söpörve, járd az ólat óvakodva, teheneket támogatva, birkanyáját biztatgatva; szalmát szórj alá alomnak, idétleneket itatgasd; csikóknak a széna szépe, java jusson a bariknak. Disznókkal sē légy goromba, malacokat még nő rugdosd; vigy a disznó vályújába, vödřebe verőmalacnak.” (160)

„Nő időzz az istállóban, birkaóiban bāmészködva! Ha az ólat rendbe raktad, elláttad az állatokat, tüstént térj a házba vissza, sebēs szélvészkként szaladva. Mert a gyermek már nyivákol, pólyában piciny babácska; nēm mondhatja még szēgényke, minthogy nincsen nyelve néki, hahogy fázik-é vagy ēhēs vagy valami mást kívánna, míg be nēm jön szép szülēja, rá nēm ismer ēdésére.” (174)

Bējövén a belsőházba, érkēzzél nēgyedmagaddal: kezödben vizesvödörrel, söprüt hōnalatt szorítva, fogad közt fenyővilággal, nēgyediknek tēnmagaddal.

Láss hozzá padlót porolni, sima padlatot söpörni! Vízet vess elébb reája, vigyázz, hogy ne vesd gyerekre! Gyermeiket ha látsz a földön, légyen bár az ángyod kölyke, vedd karodra, lócavégre, megmosdatva, megfésülve, kényeret adván kezébe, vaját sem sajnálva tőle. Hogyha nincs kényér a házban, fadarabbal is beéri. (192)

„Lé kell mosni mindén asztalt legalább egy hétén egyszér, lapját, oldalát lomosva, lábait se hagyd mosatlan! Lóciókat locsold lé vízzel, falakat töröld lé tollal, lóciók lapját oldalastul, falak felszínét erestül.” (200)

„Ami por az asztalokra-ablakokra ráakódott, tollal gyöngéden törölgesd, vigyázva vizesruhával, hogy ne szálljon szerteszéjjel, mēnnyezet felé forogva. (206)

„Kémény kérgesét lészédjed, kormot a kemēncelyukbul; gondolj a kemēncegyámra, még a mestērgērēndára! Kēllemessé tēdd tanyádat, otthonos légyen lakásod!” (212)

„Jól jegyēzzed mēg, lēányom, amit most nekēd beszélēk: ne szaladgálj szoknya nélkül, ne rohangálj rékli nélkül, kendőtlen se kódorogva, lábbelitlen sem libēgve. Zokon venné vőlegényed, haragunna ifjú férjed.” (220)

„Vēdd körül különös gonddal udvarodnak berkēnyéit! Szent az udvar berkēnyéje, berkēnyének boldog ága, ágain levele-lombja, szent a berkēnye bogyója: oktalant az oskolázza, tapasztalatlant tanítja, hogy ura kedvére kapjon, szerelmére szēp legénynek.” (230)

„Egérfüllel tudj figyelni, nyűlszökéssel szēdd a lábad, karcsú hátad hajladozoz, ifjú szēp nyakad íveljen, mint a most nōvő boróka, zelnicének zsēnge bokra.” (236)

„Kényēsen ügyelnēd kéne, sēmmikēppen sem feledve, hogy ne tottyanj tomporodra, lóca lapjára ne lankadj, elvetve magad ruhástul, heverőre hempērēdve!” (242)

„Sógorod sōvényfonásbul, jó ipad igásfuvarbul, munkából fiatal férjed, szēpēd cserjeszaggatásbul: vigy lavór vizet élēbe, törülkōzót tégy karodra, fogadd mélyen mēghajolva, mēgtoldva szíves szavakkal!” (250)

„Kamrából napad közelget lisztēsvékával kezében: az udvarra fuss élēbe, fogadd mélyen mēghajolva, vedd ki vékáját kezēbul, magad mēnj a házba véle!” (256)

„Ha talán ki nem találod, jókor rá nem jössz magadtul, mi dologba kéne fogni, végeznivalót találni, kērd a vénnek véleményit: 'Aranyos anyósomasszony, hogy mēgy itt a munka rēndje, mi dologba kéne fogni?'” (264)

„Akkor így felel anyósod, az öregasszony aszongya: 'Úgy mēgy itt a munka rēndje, oly dologba kéne fogni: morzsolásba, örölésbe, kōfogantyú-forgatásba, vízvívésbe-vízhozásba, kényértészta készítésbe, hasított fa hordásába, kemēnce kifűtésbe. Majd kényeret kéne sütni, kiszēdni a kész cipókat, edényēket elmosódni, kádakat kiöblōgetni.'” (278)

„Most, hogy munkád mēgtanultad, napi dolgot napadtul, vedd a szárított szemēket, mēnj be a malomterēmbel! Mikor ott vagy a malomban, munkába belē-

merülve, né dalolj teli torokbul, gajdolva gigád-szakadva; hangicsálást hagyd a kőnek, nyekérgést fogantyúfának! Nagyokat né nyögi eközben, né fújtass a fára dőlve, hogy apósod azt né higgye, napad véletlen sē vélje, hogy haragodban sohajtasz, duzzogásodban dödörögsz.” (294)

„Szaporán szitáld a lisztet, vidd be vékában a házba! Gyúrd a tészát tapsikolva, dörékasan megdagasztva, né légyen a liszt csomókban, ha kényered már kisütted!” (300)

„Földült dézsába ha botlasz, fűgén vedd a vállaidra, hozzá két kannát kezedbe, úgy kelj útra kútra mēnve! Csínján bánj a nagy csöbörrel, vállfa végire akasztva! Szélvészként szaladj a vízzel, viharként sietve vissza, sok időt sē vesztégetve, kút körül sē ténfēregve, hogy ipadurad né higgye, napad véletlen sē vélje, hogy tükörben tetszelēgve csinos képedet csodálad, pēzsgő vérēdet a vízben, karcsú termetēd a kútban.” (316)

„Hogyha fáért futsz a színbe, hosszú gömbfát húzva-vonva, né löködd lē válogatva, nyárfát is nyalábolj néha! Vágott fát vigyázva vessed, né csattogva-csapkolódva, hogy ipadurad né higgye, napad véletlen sē vélje, hogy tán mérgedben dobálad, durcás kedvedben dörömbölsz.” (326)

„Ha kamrába kell kimēnnēd, kényérlisztet kell behoznod, nem kell ott megörökökdōdnōd, itēletnapig idōznōd, hogy ipadurad né higgye, napad véletlen sē vélje, hogy talán lopod a lisztet, fūnek-fának osztogatva.” (334)

„Mosogatni tōra mēnve, az edényt elōblōgetni, fazekat, bōgrét mosd fūlestül, csōbrōt, korsót mindēnēstül, poharat peremmel ēgyütt, evōeszkōzt nyēllel ēgyütt!” (340)

„Leltārod lēgyen kalānrul és mindēn evōedēnyrūl! Külōnben kutya koszolja, maszatolja kōbor macska, madār hordja el magával, gyerkēfēle szōrja szējjel. Bizony, jōcskān van belōlūk, akad aprōnēp faludban, akinek a kanna kēne, kanalak-ra vōna kedve.” (350)

„Szaunāhoz szombat este hozz vizet, vesszōnyalābot, tēdd a vesszōt āztatōba, kiszellōztetvén a fūstōt, ott sē késēdelmeskēdve, mērtéktelenul maradva, hogy ipadurad né higgye, napad véletlen sē vélje, hogy a polcot mēgheverve fekszel a fūrdōpadokon.” (360)

„Szaunāból visszajōve invitāld ipad fūrdōdni: 'Jō apāmuram-apōsom, im, a fūrdōhāz befūtve, vár a víz, vesszōnyalābbal, lēsikālva mind a lōca, most hát mēnj fūrdōdni szēpēn, kedvedre kimosakodni, én lēsžek a gōz vetōje, lēnti lōcān ūldōgēlēk.' (370)

„Hogyha fogni kell fonāshoz, lātni kell szōvetszōvēshēz, nem kell szomszēdba szaladnod, észért fél falut befutnod, ārokparton ācsorognod, kártolōért kuncsorognod.” (376)

„Magad lēgy fonāl fonōja, finom ujjal forgatōja, lassan és lazān eresztve, majd mēgint feszēsre fogva. Gonddal göngyōld gombolyagba, pērgesd fél motollafāra, húzzad hengēr-orsófāra, szōvšzékēdre szērēlve. Bongassad a bordafādat, hajladozva nyomd a nyūstōt, kōtve jō darōckabātōt, szōve gyapjū szoknyaszēlet ēgy

birkának bundájából, fiatal ürü felébül, gyöngé bárány bolyhaibul, idei juh irhájából.” (392)

„Fordítsad füled szavamra, fontos mondanivalómra: hogy kell árpasört sűríteni mézízű malátalével, egyetlenegy árpaszembül, fadarab felét tüzelve.” (398)

„Míg az árpát áztatgatod, malátádat mézesítéd, né kavargassad kanállal, falapickával né forgasd: mindig markoddal egyengesd, tenyereddel túrj beléje! Fuss a fürdőházba olykor, árpa ágyára vigyázva, hogy a macska még né ülje, né heverjén rá a cirnos. Sosé félj a farkasoktul, né tartson veszély sé vissza, hogy a fürdőbe né futkoss, éjnek évadján kiménve.” (412)

„Hogyha vendég jó a házhoz, a jövevényt jól fogadjad! Módos háztartásba’ mindig van a vendégnek falatja, heverőben húsdarabok, jókora kerek cipókkal.” (418)

„Vendégéd előbb lüültesd, barátságosan beszélgecss, szép szavakkal szórakoztasd, míg megfőzöd az ebédét.” (422)

„Ha cihélődik, hogy elmegy, útra kelni készülődik, utcára né mēnj ki véle, kapun kívülig kísérve, mert a párod mēgneheztel, rosszsnēven találja venni.” (428)

„Ha egyszerű eszédbe jutna magad vendégségbe mēnni, kérj előre engedelmet, egy lépést sé tégy anélkül! A vendégségben pediglen mindig bölcs légyēn beszédéd, lé né szöld honod szokásit, né árulkodjál napadra!” (436)

„Mēnyecskék kíváncsiskodnak, faggatnak falu nenői: ’Hát vaját ad-é anyósod, mint anyácskád adni szokta?’ – Sosé válaszolj ekēppen: ’Anyósom bizony nēm adja!’ – hanēm úgy, hogy bőven adja, nagy merőkanállal mérve, bár csak egyszerű ad nyaranta tavaly télrül mēgmaradtat.” (446)

„Mondok még nekéd valamit, fontosat, figyelj szavamra! Hogyha most kimégy e házbul, idegēn tanyára térve, nēm szabad anyád felednēd, szomoritanod szüledet. Hisz anyád adott eledelt, maga melléből itatva, édēs önmagát kiöntve, gyöngé testit tékozolva, számos éjtel töltve ébrēn, még ēnni is elfeledve, amíg tēgéd altatgatott, apróságát ápolgatta.” (460)

„Aki anyját elfelejti, mēgszomorítja szüldjait, Manalába az né mēnjēn, tartózkodjék Tuonelátul! Mert Manában mēgfizetnek, mēgtorolják Tuonelában, hogy az anyját elfeledte, szüldjait szomorította. Szidják Tuonela szüzei, korholják kemény beszéddel: ’Hogy felejtetted anyádat, szomoríthattad szüledet? Mennyit szenvedett miattad, kínlódott kemény-kēgyetlen, fürdőházukban feküdvē, ott a száraz szalmaágyon, nyomorult, veled vajudva, hálátlant világra hozva!’” (478)

Földön vénasszony kuporgott, kendőbe bebagylulva, küszöböknek koptatója, koldus vándora világnak. Mostan ő kezdett mesēlni, száját ily szavakra nyitva: „Kedvesét kokas kiáltja, tikfi szöl szerelmeséhēz; kikeleti varjú károg, táncikál tavaszt kívánva. Mért nēm inkább én kiáltok? Nekik nincs okuk panaszra, mert ők párosan pihennek, mindig kedvesük körében. Csak magam vagyok magányos, mindig pár híján, hazátlan.” (494)

„Hallgass, kishugám, szavamra! Immár mégy ugyan uraddal, mégsē add ma-

gad kegyére, „ (500)

„Voltam én virág valaha, hangafüként hajladoztam, mint nevendékfácska nőtem, rózsabimbóként bomoltam. Mézbogyónak mondogattak, aranyomnak emlégettek, apuskám piciny pipének, anyám zsenge kis zсібának, bátyókám bűvárkacsának, néném mondott kismadárnak. Jártam jácintként utamon, málna bokraként mezőben, homokparton hancúroztam, rózsaaágon ringatóztam, horhosokban hangicsáltam, domboldalokon daloltam, berkékben bolondoskodtam, virágok között vígadtam.” (518)

„Rókát romlásba a szája, nyusztot nyelve vitte vasba: lányt a vágya vitte férjhez, hajlama idegően házba. De hisz arra van nevelve, kiskorától úgy tanítva: menyecske légyen belőle, anyósa alattvalója. (526)

„Mémentem, málna, más mezőre, zelniceméggy, zord vidékre, árva áfonya, törésre, számoça, kiszaggatásra. Még a fák is engem martak, vágott égérfának éle, engem nyúzott minden nyírfa, engem nyagगतott a nyárfá.” (534)

„Mikor engem férjhez adtak, anyósom alá eladtak, azt mondták nekem, hogy ottan mindent meglel a menyecske: hatot is fenyőfaházat, kétszerannyit szép szobákból, kamarákat körbe-körbe, köves úton is virágot, árpát minden árokszélén, zabtablákat a tavakban, csépelt gabnát csűrbe rakva, csépletlent más csűrökbe, bévett pénzből száz-még-százat, várhatóból másik százat.” (548)

„Beleméntem balga fővel, kezet csaptam csacska lányka: kaptam házat hat karóból, hét husáanggal támogatva, szerűrevaló szidalmat, bántalmazásból bokornyit, gádornyi gorombaságot, rengetegnyi rosszaságot, tele csűrnyi csépelt mérget, még száz csűrnyi csépletlent, százat már lényelt szavakból, más százat lényelendőkbul.” (560)

„Véltem, nem vészem szívemre, tészem dolgomat közöttük. Véltem, majd csak megbécsülnek, talán még még is szeretnek, ha törődök a tűzükkel, hozok be fenyővilágot. De homlokom kőbe koppant, a fejemet fába vertem: csak szúrós szemék fogadtak, kemencezugba zavartak, padlón kancsalul követtek, gyanakvó gyűlölkődéssel, torkukból tüzet okádtak, a nyelvükről szikra szállott, gonosz gazdámnak fogáru, kegyetlen ipam ingyérül.” (576)

„Véltem, nem vészem szívemre, majd csak meglészék valahogy, folyvást kedvüket keresve, intelmeikre ügyelve, lábam nyuszkóként nyakamban, fűrgelábú nyestként futva, késő este ágyba esve, kora virradattal kelve. Megbécsülni mégsé tudtak, nem kerülhettem kegyükbe, bár heggyeket megmozgassak, sziklaszirtéket lőrontsak.” (588)

„Darálhattam durva lisztét, kiszitálhattam simára, szájíze szerint napamnak, hogy mérgesen rám morogjon, míg a főhelyén falatoz csinos csíkos cincéséséből, míg magam, szégény menyecske, a hulladék lisztén éltem, asztalom kemencepadka, keverőkalán kanalam.” (598)

„Nagy nyomoromban nem egyszerű, hogy éhemet csillapítsam, mohát szédtem a mocsárrul, kényeret abból sütöttem, rá kútivizet kupából hörpölgettem, hogy

léménjén. Halat hogyha megkívántam, hulladékhalat ha kértem, halót kellett húznom érte, billégve a bárka szélén. Halat azonban nem adtak, sosé kaptam én napamtul egy napra való adagot, éllegendőt egy évesre.” (612)

„Nyáron győjtsében nyúzódtam, télen vellával vesződtem, nemkülönben, mint a berés, utolsó csihés cselédjük. Mert réám e gazdaságban mindennek neheze nézett: hadarókbul a húzósbab, tilolókbul a törösebb, súlyosabb a súlykolókbul, vastagabb a vasvellákbul. Fáradt én sosém lehettem, nekem azt is bírni kellett, amit férfiak sē bírtak, lovakrul nem is beszélve.” (626)

„Így senyvedtem szolgasorban, dolgoztam dologidőben, karom-vállam nem kímélve. Ha még munkából kifogytam, odarëndeltek a tűzhöz, kohó mellé kellett állnom.” (632)

„Szakadatlanul szapultak, gonosz nyelvükkel kikezdek, gázoltak bécsületemben, beleszóltak dolgaimba. Rám szitokszavak repültek, hulltak bécsméről beszédék, mint tüzes szemű sziporka, vagy mint jégeső verése.” (640)

„Hát én evvel sēm törődtem, valahogy kibírtam volna szolgálva szikár napamnak, tüzesnyelvű társaságban. Haném borzasztó bajomra, nyomorúságom növelni, farkasommá vált a férjem, mérges medve lett a társam: hasát tömte csak, heverve, dolgát is heverni hagyva.” (650)

„Ezén én igēn évödtem, rejtékemben ridogáltam, jutván jobb idők eszembe előbbeni életembül, éd' sapámnak udvarában, házatáján szép szülémnek. (656)

„Számát szóra is nyitottam, mondogalódba magamban: 'Azt még csak tudott anyácska, vadalmát világra hozni, teremni csemétesarjat, de ültetéséhez nem értett: plántálta némēs növényit goromba-gonosz talajba, terméketlen földbe tette, fácskáját fagyos göröngyre, örökös siralmas sorsra, szüntelen szomorúságra. (668)

'Mégis megillettem volna, hogy ennél jobb helyre jussak, kissé tágasabb tanyára, úribb udvarba kerüljek, dērēkabb legényre leljek, hozzám méltóbbat találjak. Ilyen bugrisba botoltam, renyhe fickóhoz ragadtam; hisz ez olyan varjúforma, orrát hollótól orozta, farkastól való a szája, medvétől egész mivolta. (680)

Ilyet ingyen kaptam volna künn a dombon kőszáltombá': tuskó volt elég a völgyben, égērbunkó a berékben – tőzēgből pofát tapasztva, zuzmóból szakállt ragasztva, száját kőbül, főt agyagbul, szemēt izzó szēnparázsbul, füle gombjait gubacsbul, kacska lábát kecskefűzbül.” (690)

„Így dünnyögtem darvadozva, gondjaimban görnyedēzve. Édēs párom észrevette, útja éppen arra vitte. Láttam már a mozdulatbul, ahogy ajtómban megállott, mit jelent hozzám jövése; már a mérgit megneszeltem: szellő sēm mozdult, de mindēn hajaszála égnek állott, ínnyével vadul vicsorgott, forgatta szemēt veszēttül, berkēnyebottal kezében, markában mosólapicka: avval jött agyabugyálni, furkósbottal fejbeverni.” (706)

„Este jött a folytatása. Mert az ágyasházba lépve vesszőt választott magának, szēgrül szijostort lēvéve. Kinek szánta volna másnak, hogyha nem nekem,

szegénynek?” (712)

„Végül mégiscsak bementem, hogy magam is ágyba bújjak, hogy férjem mellé feküdjek. Szép szelíden béeresztett, könyökeit sém kímélve. Jutott ökléből özönnel, bőven fűzfabot verése, rozmárcsontostor csapása.” (720)

„Fölkeltem fagyos helyemről, dideregтетő dikómruul. Férjurar kijött utánar, ki akart talán kísérni, két kézzel hajarnak esve, hajfonatomba fogózva, szálanként a szélbe szórva, hadd vigye vihar magával...” (728)

„Már hová légyek ezéntúl, kitől kaphatok tanácsot? Tétettem acélcipellót, fűze rézfűzöt beléje árokpárti ácsorgásra, fal felől leselkedésre, hogy tán csillapul haragja, enyhül elkeserédése. Csakhogy cséppét sém juházott, nēm bírt megbékélni véleu.” (738)

„Majd mégvét a tél hidege, már a csontorig hatolva fal ménti fagyoskodásban, léc mögött leselkedésben. Mondogalódtar magamban: nēm való nekēm viselni hosszúra nyúló haragjuk, irgalmatlan indulatuk gonosz lélkéknek lakában, ördögi gyülekezeten.” (748)

„Othagytar ez édés othont, nyaralóhelyem nyugalmát, világot nyakamba véve jártar lápokat, mezőket, vad vizekén vándorolva, értem bátyám birtokára. Száraz nyárfák ott nyögelltek, jegenyefenyők jajongtak, varjúkárogás köszöntött, szarkacsörök rámcSORögtek: ’Nincs hazád nekéd e tájon, nēm szülőhonod határa!’” (760)

„Nēm szívlelve még szavukat bátyám telkére bementem. Már a kertsövény susogta, szerűskert szemémre hánya: ’Mért jövéll haza hiába, szeréncsetlen, kit keresél? Apád régésrég a sírban, odaszállt szülőanyád is; bátyád immáron idegén, ángyod tán szavad sém érti.’” (770)

„Nēm szívlelve még szavukat mégiscsak a házba méntem. Kilincsre kezem kinyújtva, fagyosan fogadta jöttöm. (774)

Lábammal a házba lépve és küszöbükön megállva, az a hetyke háziasszony fogadásomra nēm indult, nēm közleggett kézfogásra. Megbántva magam sē méntem, nēm közlegdtem feléje, kézfogásra nēm futottar. Kezear a kályhára téve csak kihűlt kövekre leltem, bizony, nēm piros parázsra, hideg volt a házi tűz-hely.” (786)

„Bátyám a padon borongott, lócavégén lankadozva, szén a vállán ölnyi vastag, másutt mindénütt arasznyi, fején a korom könyöknyi, rőfnyi kosz keményédése. (792)

„Bátyám béjöveteleütre kérdézetni kezdte tőleu: ’Honnan jött a vízi vándor?’ Mire mondtar én szegényke: ’Hát nēm ismeréd a húgod, születtét saját szülednek? Gyermekéi egy anyának, egy madárnak fészekálja, vagyunk egy liba liléi, fiai anyafogolynak.’ Bátyám könnye csak kibuggyant, mégindult szemének ár-ja.” (804)

„Szólt szegény a hitvesének, szíve csücskének susogta: ’Hozz valamit a húgomnak!’ Áspiskígyó ángyom akkor káposztát rakott elébeu, ebük már zsírját

kinyalta, a javát kiválogatta, beréggelizett belőle. (812)

Bátyám újra szólt nejének, szíve csücskének susogta: 'Hozz be egy kis sört húgomnak!' Áspiskígyó ángyom akkor vendégnek vizet merített; az sē volt valami tiszta: belemosdott már a nénje, lábat áztatott az ángya.' (820)

Akkor bátyámtól búcsúzva otthagytam szülőházamat. Újra mentem-mendégéltem, vándoroltam a világban, partokat körülkerülve, koldulgatva-kóborolva, mindig más kapukra jutva, idegēn ajtókbán állva. Kicsinyeim is kivetve, fiaim falu nyakára." (830)

„Bizony botlok mostanában számtalan szidalmazóba, akik csépélnek-csépülnek, rámripakodva elűznek, de kevés, ki jót akarna, ki kedvesen hívogatna, szelíd szóval invitálna kályha mellé a melegre, ha jeges esőrül jöve helyet kérék a hidegben, szoknyám szélin zuzmarával, hóborította bekecsben." (842)

„Bézzég boldog lánykoromban el sēm hittem volna, hogyha százan jósolják szavukkal, ezren esküsznek rēja, hogy egyszerű ez lesz a sorsom, ily idöket kell megērnem, amilyeneket megērttem, amilyenekre jutottam." (850)

HUSZONNÉGYEDIK ÉNĚK

Lakodalom Pohjolában (4.) A fiatal férj oktatása. A menyasszony búcsúja

Mēg van már a lány tanítva, mátká fölvilágosítva. Most elővészēm öcsémet, fordulván a völegényhēz: „Szépöcsēm, bēcsēs barátom, bēcsēsēbb saját öcsémnél, aranyabb atyámfiánál, kincsebb, mint szülēm szülötte! Hallgasd mēg, miket beszélēk, mit mondogatok-mesélēk patyolatfehér pipédruil, kezedbe kapott rucádrul! (12)

„Jószērēncsēdet dicsērhehd, jóhoz juttatott a sorsod. Mēgköszönhetēd valóban, hogy ily páratlan a párod, a Mindēnható mēgáldott, jóvoltábul jóval áldott. Apját is dicsērđ arádnak, anyját mēginkább magasztald, hogy ilyen léányt neveltek, ilyen mintaszēp menyasszonyt." (22)

„Tisztaságos szűz a társad, gyűrűsöd gyönyörűségēs, feled hónál is fehérebb, mindēn szépēk közt a legszēbb. Fūrge-friss léány karodon, melletted piros menyecske, friss a csēplőforgatásban, szorgos szēnavēllázásban, mestēre a nagymosásnak, keze közt a szennyes szépül, fonál rátermētt fonója, szövētēk űgyes szövője." (34)

„Bordafāja bongatása, mint kakukk kiáltozása, vetélője villanása sásban surranó menyétke, orsója pörögve pattog, mint toboz ēvet fogain. Fél falu csak forgolódik, ējnek ēvadján nēm alszik, mikor bong a bordafāja, szövőszeke csittēgcsattog." (44)

„Szépöcsēm, bēcsēs barátom, kedves kezdő házasesbēr! Kaszádat kikalapáldjad, szívós nyárfanyélbe űssed, mit faragsz kapu közēben, vasát tölgyfatökēn verve; majd ēgy szép napos időben vidd menyecskēdet mezőre, mēglásd, mint

sziszög a szalma, hërsëgnek a szénaszálak, döl a sűrű sás elötte, mint récsëg a sóska rostja, fűnyalábok elfeküsznek, vesszök törnek el tövestül.” (58)

„Majd ëgy más napot mëgërve végy vetëlöt, hosszúkásat, bordarámát barkácsolva, faforgóhengërt faragva, lábajtólécët betéve, szövöszerékët fölszërélve. Tëdd a szépasszonyt a székre, bordarámát rakd elébe: azonnyomban bong a borda, szövöszeréke csittëg-csattog, faluszërte száll robaja, messze bordabongatása. Mondják majd az asszonynépek, falu női faggatóznak: ’Vaj’ ki szöheti a vásznat?’ Szólj oda nekik szërényen: ’Szívecském szövöget ottan, drágalátosom dörömböl. Szálat váltott tán szövése, bordája bogot bocsátott?’ ’Nëm szaladt csomóba szála, bordája bogot nëm ejtëtt: lënge Holdlëány szövése, Naptündër takácsolása, Csilagtündërnek tudása, Égi tündër tervezése.’” (84)

„Szépöcsém, bëcsës barátom, kedves kezdö házasesbër! Most, hogy félig már mënöben, vagy mitölnök távozóban fiatal felesëgëddel, fëlcsepëredëtt csibëddel: verebecskédet valahogy, ezt a hófehër fiókát föl në fordítsad a dombon, sövény sarkának në csapjad, csontját tönkökön në törjed, sziklaszurdékokba döntve! Hiszën apja házatáján, szép szülëjének tanyáján nëm szokták a dombra szörnï, sövény sarkához veretni, csontját tönkön összetörnï, kösziklák közé kivetni.” (102)

„Szépöcsém, bëcsës barátom, kedves kezdö házasesbër! Nëhogy arra vidd arádat, arra szállítsad szerelmed: kucközugban kornyadozni, a sarokban sorvadozni! Hiszën apja házatáján, szeretö szülëje mellett nëm a kuckóban kuporgott, nëm sorvadozott sarokban; ablakban csücsült csinosan, bájjal billëgëtt a pallón, egész este apja gyöngye, rëggel anyja rözszála.” (116)

„Në vigyed të, völegényke, kicsibédet el në csaljad torzsoktördelö mocsárra, kërëgmorzsolö malomba, törekës kënyértévëshëz, fenyöforgácsos cipóra! Hiszën apja házatáján, szép szülëjének lakában nëm gyüjtögetëtt gyökëret, nëm morzsolt malomba’ kërget, nëm szokott szalmás kënyérhëz, fenyöforgácsos cipóhoz. (128)

„Vidd inkább piciny pipédet, vidd virágzó gabnaföldre, rozsos hombárból hozónak, árpamagtárból merönek, sütni szép kövér kënyeret, erjeszteni sört, eröset, lángost gyürni búzalisztbül, tészttát paskolni tenyërrel.” (136)

„Szépöcsém, bëcsës barátom! Nëhogy ezt a kicsibënkët, ezt a zsënge kis zsi-bánkat keserves sírásra késztesd! Ha mëg eltörök a mëcsës, elszontyolodik szëgényke, csapd a pejsiköt a hámba, szürkédet a szánba fogva, hozd a lányt az ösi házba, asszonyanyja ajtajára!” (146)

„Nëhogy ezt a kis csibënkët, ezt a hófehër madarat tekintsed csihës cselédnek, pénzën szërzëtt szolgálánynak, pincët zárva tartva töle, élëskamrából kitiltva! Mert hisz apja házatáján, szép szülëjének lakában nëm tarták csihës cselédnek, pénzën szërzëtt szolgálánynak: nyitva volt a pince néki, kamrából së volt kitiltva, vágthatott karéj kënyeret, tyúktojást szëdëtt a tálba, közel a tejesköcsöghöz, sörs-hordótól së messze; rëggel raktárát nyitotta, maga zárta mindën este.” (164)

„Szépöcsém, bëcsës barátom, kedves kezdö házasesbër! Hogyha jó lëszël a

lányhoz, nem bánod még azt bizonynal: ideérkezvén ipadhoz, nagyasszony-napad lakába, majd magadat is étetnek, fűroszstenek tejbe-vajba, lészerszámozzák lovadat, viszik ólba-istállóba inni adni, abrakolni, zabos zsomborból étetni.” (176)

„Né mondd ám kisasszonyunkat, ezt a lénfehér lilénket némtelen némből valónak, hitvány helyrül származónak! Mert nagy ám kisasszonyunknak ajja-fajja, nemzetsége: szakajtó vetőbab vóna, babszém jutna mindéniknek, lészszálból ha véka vóna, szála jutna mindéniknek.” (186)

„Té szegény legény, né verjed ezt a kislényt kónozva, né ostoroddal okítsad, szíjkorbácsoddal nevelgesd, virgácsoddal verve ríkasd, pajtátok mögött picsogtasd! Hisz korábban, kiskorában, édesapja udvarában nem járt ostor-oskolába, nem nevelték kancsukával, vesszővirgáccsal sē vágva, pajta végiben sē verve.” (198)

„Védőfalként állj elébe, kapugyám gyanánt meredve, né engedd napának ütni, irgalmatlanul ipának, mindēn gyöttmēntnek gyalázni, szidalmazni szomszédoknak! Hogyha bárki arra biztat, házadnépe, hogy megüssed, né emelj kezet kicsidre, szíved csücskit még né csapjad, kire vártál három évig, udvarolni még nem unva.” (210)

„Intsd, legényke, lányocskádát, aranyalmácskád neveljed takaró alatt tanítva, zárt ajtó mögött megintve, egy-egy esztendőt kihúzva: első évben szép szavakkal, másikkban szúrós szemékkal, dobbantással harmadikban!” (218)

„Hogyha ennek sēmmi haszna, ettől sēm lész engedelmes, nyess pálcának parti nádat, kökényésbül kórószárat, avval szoktatgasd szerelmed, neveld a negyedik évben, bürökszárral bátorítva, noszogatva nádbotoddal! Szíjjal még né szántogassad, vesszővel né verj nyakába!” (228)

„Hogyha ennek sincs hatása, ettől sēm lész engedelmes, akkor nyess egy nyírfaágat, a vadonbul vesszőt vágva, hozd haza ruhádba rejtve, dugva szomszédok szemétül, csak mēnyecskédnek mutatva, ráemelve, ám nem ütve! (236)

„Hogyha ennek sincs hatása, ettől sēm lész engedelmes, akkor virgáccsal vezetgesd, nyírfapálcával puhítva! Négy fal közt neveld azonban, szőlítgasd mohás szobában, né riogassad a rétēn, né a földekēn fēgyelmezsd, hangját félfa né hallja; szóváltás a szomszéd házba, asszonyajgatás né jusson, háborúság más határba!” (248)

„Csak a vállaira vagdalj, tompora tömör húsára; né szaladjon szép szemére, valahogy fületővére: homlokán dudor maradhat, szédérje széme tövében. Ebbül sejtheti a sógor, következteti apósa, falu férfinépe látja, mēnyecskék mulatnak rajta: 'Hol volt ez, csak nem csatában, viharos verekedésben? Vagy tán farkas fogta torkon, medve mancsa mēgragadta, vagy talán a férje farkas, medvével mēgy ágyba este?’” (264)

Kemēncén kotolt egy embēr, koldus vándora világnak. Mēgszólalt a vén a sutban, koldus a kemēncezugban: „Vigyázz, vőlegény barátom, né hajolj a nő hitére, csalogány csaló szavára, ahogy én szegény hajoltam! Húst hoztam, kényeret hoz-

tam, vajjat vettem, sört szeréztem, volt hal, harmincféle fajta, harapnivaló halommal, árpa is saját mezőmről, búzát hoztam más határbul.” (278)

„Haném jóra nem jutottam, tisztességre nem találtam. Alig hoztam nőt a házba, hajam máris megragadta, képből igén kikelve, szörnyen forgatva szémeit. Dúlt-fült féktelen dühében, kígyót-békát rámkiáltott, nevezetve nagyfarúnak, bumfordi zsírosbödönnek.” (288)

„Léptem végül új utakra, módot másfélét kerestem: mihelyt nyírfavesszőt nyestem, közelebb került a vára; jóféle borókabotra mingyarást magát megadta; mikor füzvesszőre fogtam, rögtön a nyakamba ugrott!” (296)

Sóhajtott szegény szűzecske, sóhajtott-sopánkolódott, még a könnye is kicsordult. Szóval mondta, fölfelelte: „Eljött másoknak ménése, közel fölkerelkedése, méginkább magam ménése, hosszú útra indulása, mégha mégolyan keserves, bánatos a búcsúzásom ettől a híres hazámtul, oltalmazó otthonomtul, ahol nőtem-nödögéltem, boldogságban bontakozva egészen kicsiny koromtul, gyöngye gyermekségem óta. (312)

„Ném képzeltem én korábban, hogyan is hihettem volna, hogy egyszer el kell kerülnöm, hogy valaha válok innen, tájairul kis tanyámnak, dörékárul dombjaimnak. Immár vélnem kell valónak, válásomat véglegesenek: már búcsúpoharat ittak, sörös serlegék kifogytak, kásos szánkó útrakészén, rúddal el, felénk farával, sarrakkal apám csűrénak, ól felé az oldalával.” (326)

„Mégváltomkor én mihaszna, hogy fizessek félutambul tápláló anyám tejéért, jószágáért jóapámnak, bátyám bátorításáért, hűségéért kishugámnak? (332)

„Kedves éd'sapám, köszönöm azt, hogy elvezettél eddig, hogy eltartottál, etetve mindenféle jófalattal.” (336)

„Kedves éd'sanyám, köszönöm, hogy óvtál kicsiny koromban, gyöngye gyermekül bécézve, énnén melledből etetve.” (340)

„Kedves bátyámnak köszönet, nekéd, nővérkém, ugyancsak, mindénik családtagunknak, vélem egyívású társnak, kikkkel eddig éldégéltem, nagyléánnyá nődögéltem.” (346)

„Még azt mondanám apámnak, szerető szülőanyámnak, az én népes nemzetémnek, az egész neves családnak: nem köll oly nagyon búsulni, szomorúságba szakadni, ha meggyék is más hazába, vagy akárhová vetődöm. Ott is Isten napja fénylik, halad Isten holdvilága, égi lámpások lobognak, fényes göncölök gurulnak mindenütt az ég mezőin, mindén messze más határban, némcsak jó apám lakában, szerűin szülőhonomnak.” (362)

„Vagyok immár indulóban szeretett szülőházambul, apám szélés szálájából, dús pincéjébül anyámnak. Itthagynom a lápot, hantot, a mezőnek búcsút mondok, villogó vízű tavaknak, pataki homokpadoknak: falu nőinek fürödni, pocskolódni pásztoroknak.” (372)

„Hagyom lápom lálolóknak, földjeimet fáradoóknak, égérederm érközöknek, gajos rétem gázolóknak, sövényeim surranóknak, közeimet kóboroknak, udvarom

unatkozóknak, falaim feledkezőknek, padlóim porolatóknak, sárföldem söpörgetőknek. Rétjeimet rén szaladja, erdeim hiúz heverje, ludak lakjanak mezőmön, kismadarak kertjeimben.” (386)

„Vagyok immár indulóban, megyék másik elménővel őszi éjszaka ölébe, tavaszi tükörjegekre, hol a lábnymom sē látszik, sarkam sē hagy jelt a jégén, sēm havon a szoknya széle, sikos jég fölött söpörve.” (394)

„Majd ha másszor errejárom, ha haza találok téрни, anyám hangomat sē hallja, jóapám sē jajgatásom, mikor hamvaikra hullva fejfájuk fölött nyöszörgők; fiatal füvek fakadnak, borókabokorka sarjad szívéből szegény szülemnek, drága dajkám orcájából.” (404)

„Majd ha másszor errejárom, házunk udvarára lépve, még nem ismer más e tájon. Kettő lész, ki tán még ismer: sövényünknek lenti léce, kertünk véginek karója, mert azt én magam csináltam, készítettem kiskoromban.” (412)

„Mamácskám meddő üszője, kit itattam énzezembül, mint piciny bocit bécéztem, panaszosan nyögve bődül szélés udvarunk szemetjin, hófuvatos téli tájon: az, szegény, talán föl ismer, hogy a ház leánya voltam.” (420)

„Apámnak kivénhedt ménje, kit ettettem kiskoromban, kaptva leánykezemre, az majd rámnyerít nyöszörgön szélés udvarunk szemetjin, hófuvatos téli tájon; az, szegény, talán föl ismer, hogy a ház leánya voltam.” (428)

„Bátyámnak öreg kutyája, akit egykoron ettettem, kapattam leánykezemre, vakkant majd réám rékedten szélés udvarunk szemetjin, hófuvatos téli tájon; az, szegény, talán föl ismer, hogy a ház leánya voltam.” (436)

„Más azonban még nem ismer, hogyha egyszerű visszatérek, bár még mégvan régi révem, szép időknék színhelyei: márnatermő tengérlőm, hol a hálót húzogattam.” (442)

„Házunk, immár Isten áldjon, tartson még mohos tetőddel, megmaradj, míg újra látlak, ha még egyszerű erre járok! (446)

„Tornác, immár Isten áldjon, pallós pitvarunk eleje; még maradj, míg újra látlak, ha még egyszerű erre járok!” (450)

„Udvarunk, im Isten áldjon, légy tē boldog berkényéstül; megmaradj, míg újra látlak, ha még egyszerű erre járok!” (454)

„Mindőtöket Isten áldjon: eprés erdeim-mezőim, útszélek szagos virággal, homokpuszta hangafüvel, tavak száz-még-száz szigettel, mélyvizek marénarajjal, fenyérek öles fenyőkkel, nyirkos völgyek nyírligettel!” (462)

Most hát Ilmarinen mestér szép szüzét kasába kapta; fűrgéjét faron legyintve szóval mondta, fölfelelte: „Tópartok, im Isten áldjon, szélés partok, szántóföldek, völgyvidék vörösfenyővel, jegényefenyőfasorral, zöldlevelű zelnicésék, borókafenyő bozótok; áldjon Isten, áfonyások, szenatermő tarka rétek, fenyveserdők, fűzfaberkék, lēnge lombú nyírfatörzsek!” (476)

Így szólt Ilmarinen mestér, búcsút mondva Pohjolának. A gyerekhad még mögötte gyászos kántálásba kezdett: „Holló szállt hozzánk sötéten, rēngetegēn át

röpülve, elrabolta kis rucánkat, szamócánkat megszerézte, aranyalmánkat lőlopta, elharácsolta halunkat, csalta pëngő aprópénnzel, eszét elvëtte ezüsttel. Ki ad immár inni nekünk, ki vezet folyó vizére? Vödrök víztelen hevernek, vízholdó rudak rohadnak, szobapadlóink porosak, szobáink szemétbe fúlnak, poharunk pereme piszkos, bögréink füle fekete.” (496)

Maga Ilmarinen mestër viruló mënyecske mellett hajt hazafelé haladva Pohjolának partjairul, Mézöblöt mögötte hagyva, homokhalmokat hasítva. Homok hull, kövek kopognak, míg suhanva száll a szánja, vas gyeplőgyűrük zörögnek, nyikorog a nyírfaszánka, csomós csapjai ropognak, mëggyfa járomfája jajgat, vesszöpántjai verődnek, rézkarikái remëgnek léptére futó lovának, járására jó csikónak. (512)

Mënt egész nap, méne másnap, harmadikat is haladta, ëgy kezében kantárt tartva, mással kedvesét karolva, szánka szélin féllábával, takaró alatt amazzal. (518)

Fürge fut, utat fogyasztva, száll a nap, szalad a szánka. Hát a harmadik nap este, napszállatra-szürkületre látszik már a mestërműhely, Ilmari kovács kohója. Pamatokban száll a pernye, vastagon vonul a füstje tanyájáruul tóduóban, fëllegëkben foszladozva. (528)

HUSZONÖTÖDIK ÉNÛK

Lakodalom Pohjolában (5.) Az ifjú pár fogadása a völegény házában. Väinämöinen a násznép dicséretét zëngi.

Vártak végtelen sokáig, váraoztak és vigyáztak, jö-ë már a nászkíséret Ilmari kovács lakába. Vënek majd belëvakultak, annyit ülte ablakukban, ifjak térdei inogtak lécajtónál leskelődve, kicsik lábai lëfagytak árokparton ácsorogva, nagyok nëm gyözték cipővel folytonosan partra futni. (12)

Vëgre ëgy nap virradattal, hogy világosodni kezdëtt, hangot hallottak a rétrüul, dobogást a dombtetörüul. (16)

Lokka, gondos gazdaasszony, Kalevatar, tündërasszony száját szóra is nyitotta: „Fiam szánja az bizonynal! Mëgjøtt végre Pohjolábul fiatal feleségével. (22)

„Erre gyertëk csak, gyerekkëk, hívogató hajlokunkba, amit még apátok épült, mit szüleitek szerëztek!” (26)

Most hát Ilmarinen mestër hamarost a házhoz ëre, apja tákolta tanyához, szülei szerëzte lakhoz. Foglyok-fürjek füttyögettek hámgája hajlatában, csízmadaraccák csipogtak orrán karmazsinksának, fürge mokusok futostak jó juharfarúdjá végin. (36)

Lokka, gondos gazdaasszony, Kalevatar, tündërasszony száját akkor szóra nyitva, maga mondta, fölfelelte: „Vártak mások holdvilágra, ifjú népek napkelésre, aprónép epërëvésre, habok kátrányos hajóra: én nëm vártam holdvilágot, nëm

is éppen nap kelésit, én a vőlegényre vártam, vőlegényre és menyemre. Esterreggel várva-vártam, késése okát kutatva. Tán még nőni kell a nőnek, vagy hízlalja, mert soványka, azért késik oly sokáig, bár igén-nagyon ígérte, hogy nyomát se hagyja hűlni, előbb megjön, mint kihűlne. (56)

„Néztem-néztem reggelente, fejem gondban főtt naponta, szánja mért nem jó szívemnek, nem fordul fiam kasosa piciny portánk udvarára, a mi keskeny kiskapunkra. Ha szalmacsutakcsikóval, jőne szimplalécű szánnal, azt is szánnak szólogatnám, vélném karmazsinkasosnak, csak csemétémmel szaladna, hozná szépemet honába!” (68)

„Régésrégtől ezt reméltem, napról-napra nézelődve, fejem elferdült eközben, még a kontyom is kibomlott, szemem szinte könnybe lábadt, míg fiam jövésit lestem piciny portánk udvarára, a mi keskeny kiskapunkra. Itt van végre-valahára, mellette dörék menyecske, pirosposzsgás képű párja.” (80)

„Most hát, vőlegény-virágom, fogd ki csillagos csikódat, vezettesd vidám lovadat szokott szénajászolóhoz, régi abrakoshelyére! Üdvözlj szíves szavakkal minket, majd a többi embert, falu népét sém feledve!” (88)

„Bókolásod béfejezve fogj hozzá beszámolóddhoz! Kísért-é siker, szerencse, épségben megérkezél-é, mikor indultál ipadhoz és nevezetés napadhoz? Tudtál-é szüzet szerézni, várkapuikat betörve, szűz erődjét elfoglalva, a falait földre rontva, napad padlatán megállva, gazda lócáját megülve?” (100)

„De tudom tudakolatlan, ilyet kérdenem se kéne: útján sémmi baj sém érte, célját épkezláb elérte, lelt lilécskét, győzve győzött, várkapuikat betörte, szűznek várát szétvetette, hársfaház falát lőrontva, hogy behatoljon napához, házába iparának. Hisz liléje már ölében, karján ül piciny pipéje, oldalánál tiszta társa, birtokában boldogsága!” (114)

„Ki híresztelte hazugul, rosszakaró rágalommal, hogy hiába járt legényünk, mén futása kárba méne? Hisz nem érkézett magában, nem hajtott lován hiába: volt mit vonnia lovának, lénssörényűnek cipelni! Paripárul dőlt a pára, habot hányt tüzes csikója, míg madarát szállította, pirosposzsgás szép menyasszonyt. (126)

„Szállj ki, szép léány, a szánbul, drága kincs, a szán kasábul! Kiszállítatlan kiszállhatsz, emeletlenül léléphetsz: van szép szállítód magadnak, van léléptető legényed!” (132)

„Kasos szánkóból kiszállva, szán farábul földre lépve, mēnj az úton udvarunkba, végig májszínű mezőnkön, disznócsülköknek csapásin, malackörmök koptatásin, bárányok taposta tērēn, lősörény sūrolta úton!” (140)

„Liba léptivel tipēgve, réce talpával tapodjad tisztán tartott udvarunkat, simára sēpērt terūnket, udvarát ipaduradnak, a napad-kapálta kertēt, faragóhelyēt fiunknak, lányunknak virágvetésit! Grádicsunkon lépēgetve érsz a pitvar padlatára; mézes tornácunk tapodva lépsz lakunknak belsejēbe, szelemēn alá szobánkba, takaros tetōnk terēbe.” (154)

„Itt minálunk téltől óta, vagy talán tavaly tavasztul récecsontpallōnk pōnōgte,

hogy a lábod rajta lépik, aranyos tetőnk dönögte, hogy menyecske mén alatta, ablaküvegek örültek ablakban ülő arának. (162)

„Itt minálunk téltül óta, vagy talán tavaly tavasztul kilincsek kacagva vártak gyémántgyűrűs ujjaidra, küszöbök lekucorodtak szép szoknyád alá hajolva, ajtók megnyíltak maguktul aranyos ajtónyitónak.” (170)

„Itt minálunk téltül óta, vagy talán tavaly tavasztul fölfordult egész faházunk rendcsinálásod remélve, elépdöndörült a pitvar alapos porolgatásra, fészereink fészkelődtek nyírfasöprüderé nyüszögve.” (178)

„Itt minálunk téltül óta, vagy talán tavaly tavasztul titkon ujjongott az udvar gyújtógyújtó asszonyának, kamráink elébejöttek kamrajáró kedvesünknek, gerendáink görnyedeztek súlyától selyémruhádnak.” (186)

„Itt minálunk téltül óta, vagy talán tavaly tavasztul kertközök repésve vártak rajtuk átjáró rucánkra, ólak olvadozva lestek arany almózó kezére, számoltak a szérűskerték takarító szorgalmára.” (194)

„Még a mái szent napon is, tegnapról nem is beszélve, fejős barmok bögcisétek étetőjükért epedve, csikaink fél-félnyhogtak abrakolójukat híva, bégetett a kis barika jobb falatot juttatóra.” (202)

„Még a mái szent napon is, tegnapról nem is beszélve, vénék ablakban aludtak, rajkók parton rajcsúroztak, fehércselédék füleltek, a legények lesben álltak: mind a mátkánkat vigyázva, várva ifjasszony jövését.” (210)

„Most hát itt az istenáldás: udvarunk tele urakkal, fészereink férfiakkal, tisztelt vendégtársasággal; tömve tornácunk sereggel, faszindélytetők fiakkal. Légyen áldás hát e házra, száz lécére, száz fiára, áldás újholdra-királyra, lakodalmas nép nevére! Soha nem vala e háznak, emberemlékezet óta, ilyen mégtiszteltetése, nemés nép találkozás!” (224)

„Most hát, vőlegény-virágom, bongyorkendőjét bogozva, selyémfátyolát lévőve, megmutathatnád menyétéd, kit nyolc nyáron át nyomozva kilenc évén át kerestél!” (230)

„Olyan-é, milyennek mondtad? Mert azt mondtad, hogy madárta, világ szépére vadászol, leltél szép tündérléányra.” (234)

„Magam mondatlan is látom, illet kérdenem sē kéne: madarad hozád magaddal, kékrucád vagyon karodban, legfiatalabb fenyője legvirágosabb ligetnek, legszépbb zöldellő levele zelnicebogyós beréknek.” (242)

Pallón kisgyerek kuporgott, szólt a pallónak porontya: „Ajaj, mit hozál nyakunkra! Gyantás tőke termetére, szurkos hordó széle-hossza, nem magasabb, mint motolla. (248)

„Mégjártad, szegény legényünk! Erre kellett várva-várnod, százszorszépére vágyva-vágnod, ezret érőért epednöd? Hát ez elmegy százszorosnak, ezérszēr ecebocának! Bizony, leltél lápi varjat, a határbul szarkahajtót, mezőrül madár-ijesztőt, kormos kányát az ugarrul!” (258)

„Naplopó lehet valóban, nyáron át henyélt a hūsön, kesztyűt sēm kötött eköz-

ben, harisnyát sē hoz magával; kódisként került a házba, ingyenélőként ipához; ládája egér lakása, kosara kalánfűlűnek.” (266)

Lokka, gondos gazdaasszony, Kalevatar tündéresszony hallgatta badar beszédit, maga mondta, fölfelelte: „Micsoda sületlenségék, mit találsz ki, kerge kölyke?! Mást kezdjēn ki mendemonda, illetlen gonosz beszédék, nēm e kedves szép kisasszonyt, ártva házunk jóhírének! (276)

„Gonosz szó szaladt ki szádon, hitványságot hordtál össze, napos borjúnak beszéde, nyívása kölyökkutyának! Jó léányt kapott legényünk, világszép, kit lelt magának, mint pirosodó bogyočka, most színēsēdō számóca, fān fészkelō kismadarčka, lombos berkēnye lakója, nyírfaágon tarkatollas, juharfa hēgyén fehérke.” (288)

„Szászok földjēn sēm találta, Virōn túl sē lelte volna szépségét ezēn szūzēnek, bāját e bűvármadárnak, ékēt ēdēs orcájának, telt formáit természetnek, kerek karjai fehérít, nyúlánkságát szép nyakának!” (296)

„Nēm kódisként jōtt a kedves, vannak bundái bizonnal, köpönyegei kasában, pompás posztók szān farában.” (300)

„Van ēlég neki valóban, kincse rokkájába rejtve, pénze pērgō orsájában, bankója ujjá bögyében, nagy halom fehérneműje, télidōn kitisztogatva, kikelet körül kimosva, nyāri szēlben szárogatva; lepēdōi lēngedēznek, puha dunyhái dagadnak, suhognak selyēmruhái, tarka szoknyái terülnek.” (312)

„Jō mēnyecske, szép mēnyecske, haloványpiros mēnyecske! Hírlik, jō voltál hazādban, ēd’sapádnāl lánykorodban: érēzd jōl magad minālunk, új helyedēn mint mēnyecske!” (318)

„Sosē fājđtsad fejedet, nē hanyjon a hab hiába! Nēm a lápon lēsž lakásod, nēm is ārokszēlre szāntak: hoztak burjānzō mezōrűl sokkal burjānzōbb mezōre, sűrű sōrrel habzō helyrűl még sűrűbb sōrű hazába.” (326)

„Jō léány, csinos mēnyecske! Hadd kérdēzzem még tētōled: láttāl-ē idejōvōben kōrōsen rakott kepēket, kazlakat magasra hūzva? Azok mind e gazdaságē, mind vōlegényed vetése, maga szāntása-szēdése.” (334)

„Nos hát, kedves kislēányom, emlékézz ezēn szavamra: ahogy hozzānk eltalāl-tāl, talālđ még helyed minālunk! Mert jō a mēnyecske dolga, mēglēsž mindēne mēnyűnknek, férhet tējfōlōs fazékhoz, vajas tālat mēgtalālja.” (342)

„Jō dolga van itt a lyānynak, csēpērēdhet a csibēcske. Élég szēlēs szaunānk padja, lōcái lakōszobānkknak, apōsod fēlēr apāddal, anyādnak tekintsd anyōsod, fiaink fivēreidnek, nōvēreidnek léānyink!” (350)

„Hogyha ēgyszēr rāehűlnēl, fogad szōrnyen arra fājna: ēd’sapād halászta halra, bātýád fogta fūrjmadárra, sosē koldulj sōgorodtul, nē istenkēđjēl ipadnak! Fordulj férjēdhez ēgyenēst, hozzassāl idehozōddal! Nincs az erdōnek ēgyetlen nēgy lábōn futō lakója, avagy légbe lēbbenōje, szárnyakat suhogtatōja, de a vízben sēm volnulhat olyan ritka hal rajokban, elfogōd kit el nē fogna, elhozōd mit el nē hozna.” (366)

„Jō dolga van itt a lyānynak, csēpērēdhet a csibēcske. Nēm forgat követ a kar-

ja, malom hajtását megússza: búzánkat a víz darálja, rozsunkat zuhatag örli, mosnak hullámok helyettünk, tengert tajtéka fehérre.” (374)

„S kicsoda csinos falucska, határtalan jó helyecske! Lént legelő, fönt a földek, maga a község közepén, házsorok alatt homokpart, lágyan locskoló vizecske: lilének lubickolódni, viribülni vívizityúknak.” (382)

Jóltartották ott a népet, bőven étellel-itallal, mindenféle húsfalattal, túrós-tejfölös lepénnyel, árpa erjesztett levével, búzacserépen csorgatottal. (388)

Mindenkinek volt mit enni, volt mit enni, volt mit inni: piros tálakon púpozva, sok csinos cserépedényben. Foszlós fánkot tépégettek, hájastészát morzsolgattak, marénahalat metéltek, szeltek rózsaszín lazacot ezüstcsillogású késsel, arannyal bevont bicsakkal. (398)

Fizetetlen folyt a löre, márkátalanul a murci; szelemébül méz szivárgott, minden szöglet sört eresztett: nyomtatónak azt nyakaltak, aztán mézsörrel mulattak. (404)

Hát köszöntöket ki mondjon, kiszemelt dalos ki légyen? Vének véne Väinämöinen, időtlen idők dalosa maga vállalta magára, hogy dicsó dalokba fogjon. Száját szóra is nyitotta, maga mondta, fölfelelte: „Égy vérből való öcsém, fivéreim szájban-szóban, beszéd módjában barátim, figyelmezzetek szavamra! Ritka récéknek gyűlése, testvérek találkozósa, közös fészékről valóknak, égy szü-lőtől származóknak ebben a hideg hazában, éjnek-északnak honában. (422)

„Kezdjünk dalba hát közösen, rakjunk sókat rigmusokba! Dalnoké a dalnak dolga, kakukké tavaszköszöntő, nőké kelme kékítése, na még szöttesék szövése.” (428)

„Lapp legények is dalolnak, szénabocskorok szavalnak nagyritkán égy rént lőölve, szikkadt szarvashúst fogyasztva: hát én mért nē énekéljek, népünk néma mért maradjon remék rozskényérrel élve, még vajas melléalóval?” (436)

„Lapp legények is dalolnak, szénabocskorok zenélnek, jót húzván vizesvödörből hitvány kéréglist-kényérre: hát én mért nē énekéljek, népünk néma mért maradjon magbul lett malátasörrel, istenáldott árpalével?” (444)

„Lapp legények is dalolnak, szalmabocskorok szavalnak kormozó tüzük körében, fekete szenes fatönkön: hát én mért nē énekéljek, népünk néma mért maradjon szelemén alatt szobában, gyönyörű tető terében?” (452)

„Jó nálunk a férfiaknak, fehérmépnek némkülönben: söröshordók nagy halommal, közelünkben mézeskádak, mellettünk marénamartok, csupa jó lazaclelőhely; nēm fogyunk ki jófalatbul, kedvet keltő jó italbul.” (460)

„Jó nálunk a férfiaknak, fehérmépnek némkülönben: étünk könnyel nēm keverjük, nēm is gondolunk a gonddal, falatunk vígan fogyasztva, bánat nélkül napjainkat, gondos gazdánk életében, asszonyunk aranykorában.” (468)

„Kire mondjak most köszöntőt, gazdánkra vagy asszonyára? Örököltük őseinktől, hogy első légyen az embër, ki lakóhelyet a lápon, erdön házhelyet hasított, döntve szálfákat tövestül, lomboatukat lényesve, alkalmas helyre rakva, száraz és szilárd porondra, csinálva családi házat, szállást számos nemzedéknek.

Házfalát erdön faragta, dorongot a dombrul hozva, tetőlécüket lapályrul, a nyírésbül nyomtatókat, kérégzszindélyt zelnicésbül, tömítő mohát mocsárbul.” (486)

„Szépén egybeszerkesztette, építésit véghézvitte; százan szögletét csapoltak, félezren tetőn topogtak, míg mindénnel elkészültek, pallót-padlatot léraktak. (492)

„Hej, amig e gondos gazda fölépítette e házat, szelek szaggattak hajában, üstökét vihar cibálta! Bizony, jó gazdánk némégyszér kesztyűjét kövön feledte, kalapját fenyő lékapta, lábbelijét lép lészúta.” (500)

„Bizony, jó gazdánk némégyszér kora hajnalszürkülettel, mikor mások még aludtak, falusiak föl sē keltek, föltápáskodott tüzetől, kalibájából kimászott; tülevél tapadt hajába, harmat hullott szép szemébe.” (508)

„Ez a jó gazda azóta folyvást vendégit fogadja, lócája tele dalossal, mulatókkal mindēn ablak, padlók nótapēngetőkkal, vānkosok vajákosokkal, falakhosszat hallgatókkal, kerítés kívāncsiakkal, udvara útonjárókkal, kérésztül-kasul mēnőkkel.” (518)

„Már a gazdát fēlköszöntve, mondok áldást asszonyunkra, tēmérdék javat tēvőre, hosszú asztalt halmozóra.” (522)

„Rēneteg kövér kēnyeret, tengēr tészát mēgdagasztott, tenyerével tapsikolva, formálgatva fūrge ujjal. Kēnyerét mihelyt kiszēdte, vendégēk elébe vitte, dagadó disznóhúsokkal, tūrós-tejfölös lepēnnel. Kēsünk ēle mind kicsorbult, kacor kettévált középēn lazacfej-fūrészēlésben, csukacsont-csupálgatásban.” (534)

„Bizony, jó nénēnk némégyszēr, ez a gondos gazdaasszony kakasnāl korábban ēbredt, szaladt tikfiszót sē várva mára mindēnt mēgszērēzni, tēendőit végbevinni, ēlesztőjét erjeszteni, savasítani sörünket.” (542)

„Ért e híres háziasszony, ez a gondos gazdaasszony, ért nagyon a sōrfőzēshēz, ízletēs ital tēvēshēz csāvázott csírās szemēkbül, malátásított magokbül, miket nēm kavart kalānnal, lapickával sēm lapátolt: mindig markával merített, kavargatva két kezével füstnēlküli fūrđházban, simára sikált padokon.” (554)

„Nēm hagyta e háziasszony, ez a gondos gazdaasszony rakását ragacosodni, malátáját földre folyni: futkosott a fūrđházba, ējnek-ēvadján kijárva, nēm félve a farkasoktul, erdei vadállatoktul.” (562)

„Mēgdicsértem már az asszonyt, most a násznagyot köszöntöm. Kit neveztek násznagyunknak, kit választottak vezérnek? Falu véne lett vezérünk, falu nagyja lett a násznagy.” (568)

„Nēmēs násznagyunknak vállā kēk köpennel van takarva, hónaljában összehúzva, hasán szēlésebbre szabva.” (572)

„A mi násznagyunknak testit keskēny köntös ēkēsíti, homokon sōpör szegēlye, hátul földig ér a farka.” (576)

„Inge ēgy kicsit kilátszik, ki-kikandikāl fehére: tán a Holdléány hímēzte, cincsatos szūzecske szōtte.” (580)

„Násznagyunknak van tūszője, őve köđfinom fonálbül, Napléány nēmēs szō-

vése, hímés körmű hímézése hőt nem ismerő időkből, tűzről nem tudó korokból.” (586)

„Násznagyunknak lábaira húzva habselyem harisnya, selyemszálbul van kötője, patyolatbul lábszalagja, át van szövve színarannyal, elégyenetve ezüsttel. (592)

„Van továbbá násznagyunknak szászoktól szabott cipője, úszó hattyúhoz hasonló, avagy vélnéd vízi fajdnak, lombok közt lakó lilének, cserjésbe csapó mádrának.” (598)

„A mi násznagyunk hajában aranyfürtök fodrozódnak; aranszálakbul szakál-la, fejében sudár süvege, hegyét füllegébe fúrja, illég-billég fönn a lombban; ilyen százasért sē kapni, ezer márkát is megérne.” (606)

„Már a násznagyot dicsértem, násznagyasszonyunkra térék. Honnan jött a násznagyasszony, hol lelék a drága lélkét? (610)

„Onnan jött a násznagyasszony, ott lelék a drága lélkét: messzebb, mint Tanikka vára, új városnak új határa.” (614)

„Vagy nem onnan, mégsēm onnan, onnan sēmmlítteképpen! Onnan jött a násznagyasszony, ott lelék a drága lélkét: túl az Ópērenciaáru, végtelen fehér vizekrül.” (620)

„Vagy nem onnan, mégsēm onnan, sēmmitféleképp sēm onnan! Nőtt a rétén szép számóca, pusztában piros bogyóka, hegyoldalón árvalányhaj, aranyos virág vadonban: abbul nőtt a násznagyasszony, ott lelék a drága lélkét!” (628)

„Nászasszonynak szép a szája, mint szövőszék szöktetője, násznagyasszony szép szemében égi csillagok ragyognak, nászasszony szemöldökéhez csak a hold-sarló hasonló.” (634)

„A mi násznagyasszonyunknak arany huncutkák hajában, gyöngykalárisok nyakában, arany karkötők a karján, ujján gyémántos gyűrűkkel, foglalatos gyöngy fülében, homlokán aranyhidacska, pillaszőrin gyöngysziporka.” (642)

„Hold világával vetekszik arany csatja csillogása, nap világával vetekszik ing-vállának villanása, libégő ladiknak látszik fejfédője lébbenése.” (648)

„Násznagyasszonyt is dicsértem: hadd nézzem még most a népet, hogy a násznak szép-ē népe, választékos-ē a vénje, világravaló-ē ifja, ékességēs-ē egé-sze?” (654)

„Nos hát megnéztem a népet, bár tudhattam tán magamtul, hogy sohasēm volt a múltban, nem lészēn jövő korokban ily gyülekezet gyönyöre, ily családnak csillogása, vénék választékossága, ifjúság ígēző bája. Valahányan kék-vörösben, mint a dércsípēt csererdő, hajnalhasadás alulról, fēntrül pirkadat pirossa.” (666)

„Vendégink előtt ezüstnek, nem volt értéke aranynak: mintha szēdnék csak szemētēn, utcahosszat pénz potyogna, bőkezūen költekēztek, esküvőnk hírét emelve.” (672)

Vének véne Väinämöinen, nemzedékék nagy dalosa most a szánkójába szállva indult immár otthonába. Énekēlgetēt az úton, varázverseit dalolva; mondott égyet, mondott másat, hát a harmadik dalára sziklának szaladt a szánka, talpa tő-

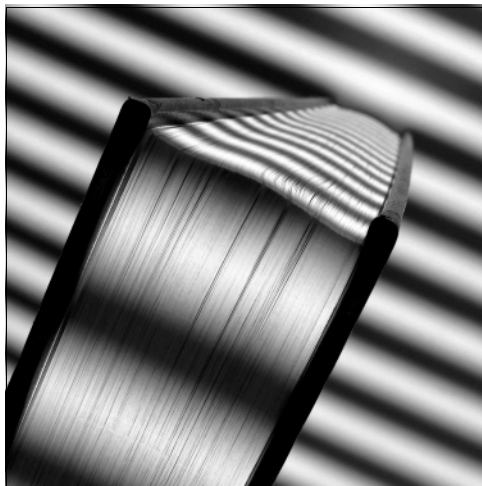
kéhez csapódott. Kettévált költőnk kasosa, dalnok szánja szétszakadva; rúdja megrepedt közepén, oldallapjai léváltak. (686)

Väinämöinen, vénék véne szóval mondta, megkérdezte: „Volna-é ez ifjúságban, növekedő nemzedékben, vagy a véneknek sorában, fogyatkozó férfinépben, aki Tuonelába térne, Manalába merne menni szúrószérszámot szerézni, fúróért Manába futna, hogy új szántalpat faragjak, kasost készítek magamnak?” (698)

Fiatalok így feleltek, vénemberek válaszoltak: „Nincs ez ifjúság körében, sém a véneknek sorában, eme népes nemzetségben olyan vakmerő vitézünk, aki Tuonelába térne, Manalába merne menni szúró szérszámot szerézni, fúróért Manába futni, hogy új szántalpat csinálhass, kasost készíthess magadnak.” (710)

Vénék véne Väinämöinen, időtlen idők dalosa maga ment tehát Manába, másodízben Tuonelába, onnan szérszámot szerézve, onnan épén visszatérve. (716)

Vén Väinämöinen dalával rengeteg erdőt varázsolt, terebélyes tölgyet téve abba büszke berkényével; szánkót szerkesztett belőlük, talpát fájukból faragta, csapolásait csinálta, hámgáját hajlította. Hamar készén lett kasával, szép új szánt csinált magának. Szérszámot rakott lovára, fakót szán elébe fogta; maga szánkójára szállott, szán farában elfeküdve. Vesszőtlen futott a fürge, gyöngyostortalan szaladva jó abrakolóhelyére, terve régi jászolóhoz. Vén Väinämöinen ugyancsak, időtlen idők tudósa visszaért vele honába, híres hajlékába lépve, régén koptatott küszöbre. (738)

Nagy Erika fotografikája